

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

วัยรุ่น เป็นวัยที่นักจิตวิทยาามองว่าเป็นช่วงเสี่ยงภัยสูงต่อการตกเป็นเหยื่อของการมุงเอา เปรียบและคำกำไว้ในระบบทุนนิยมของโลกปัจจุบัน เพราะวัยรุ่นคือตลาดสำหรับสินค้ามากมาย ธุรกิจเกี่ยวกับความสวยงาม การแต่งตัว แฟชั่น ล้วนแล้วแต่มีกลุ่มเป้าหมายหลักเป็นกลุ่มวัยรุ่นแทบทั้งสิ้น (วิทยากร เชียงกูล, 2552)

กลุ่มวัยรุ่นตอนต้น (อายุระหว่าง 12-15 ปี) เป็นวัยที่เริ่มต้องการรู้จักตนเอง อยากฝึกฝนความงาม ความเจริญเติบโต ความเข้ารูปเข้ารอยได้สัดส่วนของร่างกาย ทั้งนี้เพราะการเปลี่ยนแปลงทางกายของเด็กๆ อยู่นี้เป็นไปอย่างมากและรวดเร็ว จึงเกิดความตื่นใจ ความไม่แน่ใจ ประกอบกับเป็นระยะเวลาที่เด็กแสวงหาความภูมิใจในตนเอง ความชื่นชอบจากเพื่อน จากสังคม จากเพศตรงข้าม ซึ่งส่วนหนึ่งมาจากการที่มีรูปร่างหน้าตาที่ดี วัยรุ่นในช่วงนี้จึงให้ความสนใจเกี่ยวกับความสวยงาม และการแต่งตัว ที่ทำให้ตนเองเกิดความมั่นใจ ได้รับการยอมรับจากสังคม กลุ่มเพื่อน และเลียนแบบผู้ที่ตนชื่นชอบ (ศรีเรือน แก้วกังวาล, 2549)

การจัดฟัน เป็นสิ่งหนึ่งที่วัยรุ่นไทยในปัจจุบันให้ความสนใจเป็นจำนวนมาก สำหรับในทางทันตกรรมจัดฟันนั้น เป้าหมายของการรักษาคือเพื่อให้ได้การสบฟันปกติ อันประกอบไปด้วยลักษณะสำคัญ 4 ประการ คือ 1) ทำให้สุขภาพของอวัยวะในช่องปากปกติ ไม่มีพยาธิสภาพใด ๆ 2) ทำให้ระบบบดเคี้ยวทำหน้าที่ได้ดี 3) ทำให้การสบฟันสมดุลมั่นคง และ 4) ทำให้เกิดความสวยงามของฟันและใบหน้า (Richmond et al, 1993) โดยในทัศนคติของทันตแพทย์จัดฟันส่วนใหญ่ จะเน้นให้การรักษาเพื่อประโยชน์ 3 ประการแรก ซึ่งจะได้ความสวยงามตามมา แต่ในทัศนคติของผู้มาทำการรักษานั้น ส่วนใหญ่จะมาด้วยความสวยงามเป็นหลัก ซึ่งบางรายไม่จำเป็นต้องรักษา แต่ก็ยังยืนยันว่าต้องการรักษา โดยเฉพาะกลุ่มเด็กวัยรุ่น ซึ่งเป็นกลุ่มเป้าหมายหลักในการจัดฟัน พบว่ามีวัยรุ่นจำนวนมากไม่เข้าใจถึงความจำเป็นในการจัดฟันที่ถูกต้อง ส่งผลให้เกิดปัญหาเกี่ยวกับการจัดฟันตามมามากมาย (อรรถวุฒิ พุทธิวิรัตน์, 2544)

เมื่อปลายปี พ.ศ. 2547 ได้เริ่มเกิดมีกระแสนิยมในการจัดฟันแฟชั่นขึ้นในประเทศไทย โดยเป็นการจัดฟันแฟชั่นที่เป็นลวดร้อยลูกบิด มีวางขายเป็นแผงตามตลาดนัดย่านชุมชน และแพร่หลายถึงระดับตลาดนัดในหมู่บ้านชนบท ซึ่งพบว่ามีสารปนเปื้อนที่เป็นโลหะหนัก เช่น สารตะกั่ว พลวง ซีลีเนียม โครเมียม และสารหนู อยู่ในลวดที่ใช้ร้อยลูกบิด และเมื่อพิจารณาการใส่ที่ไม่มีการยึดเกาะ

ที่แข็งแรงเพียงพอ ถูกบิดอาจหลุดลงคอทำให้เป็นอันตรายต่อชีวิตได้ การจัดฟันแฟชั่นที่เกิดขึ้นเป็นที่สนใจจากสำนักข่าวต่างประเทศ เช่น เอพี ซีบีเอส ได้มีรายงานข่าวเรื่องนี้ออกไปอย่างกว้างขวาง เนื่องจากไม่มีการพบการจัดฟันแฟชั่นในต่างประเทศมาก่อน ประเทศไทยเป็นประเทศแรกที่พบการจัดฟันแฟชั่น โดยหมอเถื่อน ในต่างประเทศจะมีเฉพาะการจัดฟันที่เป็นการรักษาทางทันตกรรมเท่านั้น นอกจากนี้ยังมีรายงานเรื่องจัดฟันแฟชั่นในประเทศไทยลงในวารสารทางทันตแพทย์จัดฟันของโลก (World Journal of Orthodontics) ในปี พ.ศ.2548 ในหัวข้อเรื่อง Braces as a “fashion statement” in the land of smile ซึ่งแสดงให้เห็นว่า การจัดฟันแฟชั่นน่าจะเป็นค่านิยมที่ผิดปกติของวัยรุ่นไทย (ธงชัย วชิรโรจน์ไพศาล, 2552)

ถึงแม้ว่าทางสำนักงานคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภค จะได้ออกคำสั่งคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภคที่ 1/2549 เรื่อง ห้ามขายสินค้าลวดดัดฟันแฟชั่นเป็นการชั่วคราว หากฝ่าฝืนมีโทษทั้งจำและปรับ นอกจากนี้ยังมีการแถลงข่าวจากทันตแพทยสภา และสำนักงานคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภคแก่สื่อสารมวลชนต่างๆ เพื่อให้ข้อมูลแก่วัยรุ่นและผู้ปกครองให้ทราบถึงอันตรายที่จะเกิดขึ้น โดยหวังว่าจะทำให้ปัญหาการจัดฟันแฟชั่นที่เป็นลวดร้อยลูกบิดดังกล่าวได้เบาบางลงไปจากสังคมไทย แต่จากการสำรวจของทีมคุ้มครองผู้บริโภคทางทันตกรรม ทันตแพทยสภา ในช่วงเดือน มีนาคม-พฤษภาคม พ.ศ.2551 พบว่า สถานการณ์การจัดฟันแฟชั่นในประเทศไทยยังคงมีความรุนแรงและรูปแบบที่พัฒนามากขึ้น จากการสืบค้นข้อมูลในอินเทอร์เน็ต เมื่อพิมพ์คำว่า ดัดฟันแฟชั่น ใน search engine เช่น google จะพบเว็บไซต์ 20,000 กว่าเว็บไซต์ที่มีการโฆษณาขายรับทำ รวมทั้งกระทู้ถามตอบเกี่ยวกับจัดฟันแฟชั่น นอกจากนี้ในเกือบทุก web board ของวัยรุ่นที่เปิดให้แสดงความคิดเห็นจะมีผู้เข้าไปโฆษณาและชักชวนให้มีการจัดฟันแฟชั่น ข้อมูลดังกล่าวแสดงให้เห็นถึงความนิยมจัดฟันแฟชั่นในหมู่วัยรุ่นไทย (ธงชัย วชิรโรจน์ไพศาล, 2552)

การรู้เท่าทันสุขภาพ (Health literacy) หมายถึงทักษะต่าง ๆ ทางการเรียนรู้และทางสังคม ซึ่งเป็นตัวกำหนดแรงจูงใจและความสามารถของปัจเจกบุคคลในการที่จะเข้าถึง เข้าใจ และใช้ข้อมูลในวิธีการต่างๆ เพื่อส่งเสริมและบำรุงรักษาสุขภาพของตนเองให้ดียิ่งขึ้น (Nutbeam, 2009) การรู้เท่าทันด้านสุขภาพในปัจจุบันถือว่าเป็นสิ่งสำคัญที่จะเป็นตัวกำหนดสถานะทางสุขภาพ ความสามารถที่จะเข้าใจข้อมูลข่าวสารและการเข้าถึงบริการอย่างเหมาะสม เป็นสิ่งเสริมพลังที่จะทำให้ประชาชนจัดการกับสุขภาพของตนเองได้อย่างดี (Rubinelli et al., 2009) หากกลุ่มวัยรุ่นมีการรู้เท่าทันสุขภาพด้านการจัดฟัน จะทำให้อายุรุ่นมีความเข้าใจการจัดฟันที่ถูกต้อง เกิดความตระหนักถึงกระบวนการในการรักษา ความจำเป็นในการรักษา และรู้จักวิธีการเข้าถึงบริการที่เหมาะสม

การสื่อสารข้อมูลข่าวสารระหว่างบุคลากรทางสาธารณสุขกับกลุ่มเป้าหมายอย่างมีประสิทธิภาพ เป็นแนวทางที่จะพัฒนาให้เกิดผลลัพธ์ในการดูแลสุขภาพที่ดี (Tang et al.,

2005) หากบุคลากรทางสาธารณสุขมีทักษะและวิธีการในการสื่อสารอย่างเหมาะสมจะเป็นสิ่งกระตุ้นให้กลุ่มเป้าหมายเกิดการรู้เท่าทันสุขภาพ (Horowitz et al, 2008) การสื่อสารข้อมูลเกี่ยวกับการจัดฟัน (Orthodontic Information) ระหว่างทันตแพทย์กับกลุ่มวัยรุ่นอย่างเหมาะสมจึงเป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่งในการสร้างภูมิคุ้มกันให้วัยรุ่นมีการรู้เท่าทันสุขภาพด้านการจัดฟันมากยิ่งขึ้น

ในปัจจุบัน มีวัยรุ่นให้ความสนใจเกี่ยวกับการจัดฟันเป็นจำนวนมาก และแสวงหาข้อมูลการจัดฟันจากหลากหลายแหล่ง โดยทันตแพทย์จัดฟันและทันตแพทย์ทั่วไปเป็นบุคลากรหลักผู้สื่อสารข้อมูลทันตกรรมเกี่ยวกับการจัดฟัน แต่ก็ยังพบว่าการสื่อสารดังกล่าวยังไม่ประสบความสำเร็จเท่าที่ควร ดังจะเห็นได้จากการรับรู้ ค่านิยม และความต้องการในการจัดฟันของกลุ่มวัยรุ่น ไม่ตรงกับคำแนะนำของทันตแพทย์ (ธงชัย วชิรโรจน์ไพศาล, 2552) เกิดเป็นช่องว่างของข้อมูลข่าวสาร (Information Gap) เกี่ยวกับการจัดฟัน ระหว่างทันตแพทย์ และกลุ่มวัยรุ่น ขึ้น ดังจะเห็นได้จากกลุ่มวัยรุ่นจำนวนไม่น้อยที่ไม่เข้าใจการจัดฟันอย่างแท้จริง ส่งผลให้เกิดความล้มเหลวในการจัดฟัน การจัดฟันโดยไม่จำเป็น การฟ้องร้องเกี่ยวกับการจัดฟัน และการจัดฟันแพ้ชั้น ตามมา

จากการศึกษาที่ผ่านมา ยังไม่เคยมีการศึกษาถึงช่องว่างของข้อมูลข่าวสารระหว่างทันตแพทย์ กับกลุ่มวัยรุ่นตอนต้นในการรักษาทางทันตกรรมจัดฟัน ผู้ศึกษาในฐานะทันตบุคลากรจึงมีความสนใจและเห็นว่าการศึกษาข้อมูลดังกล่าว จะเป็นการทำความเข้าใจสถานการณ์และมุมมองเกี่ยวกับข้อมูลการจัดฟันในกลุ่มเด็กวัยรุ่นและกลุ่มทันตแพทย์มากยิ่งขึ้น อันจะเป็นแนวทางในการพัฒนาการสื่อสารด้านสุขภาพเกี่ยวกับการจัดฟัน และ โครงการส่งเสริมทันตสุขภาพ ที่เหมาะสมต่อกลุ่มวัยรุ่นต่อไป

1.2 คำถามของการศึกษา

ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการจัดฟันในมุมมองของทันตแพทย์ และ กลุ่มเด็กวัยรุ่นอายุ 12-15 ปี เป็นอย่างไร มีความแตกต่างกันระหว่างกลุ่มอย่างไร และช่องว่างของข้อมูลข่าวสารระหว่างทันตแพทย์กับกลุ่มวัยรุ่นตอนต้นในการรักษาทางทันตกรรมจัดฟันเป็นอย่างไร

1.3 วัตถุประสงค์ของการศึกษา

เพื่อศึกษาช่องว่างของข้อมูลข่าวสารระหว่างทันตแพทย์ กับกลุ่มวัยรุ่นตอนต้นในการรักษาทางทันตกรรมจัดฟัน

1.4 ขอบเขตของการศึกษา

การศึกษาครั้งนี้เป็นการศึกษาเชิงคุณภาพ โดยการศึกษาข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการจัดฟัน ในมุมมองของทันตแพทย์ และกลุ่มเด็กวัยรุ่นอายุ 12-15 ปี ภายในจังหวัดเชียงใหม่ แล้วนำมา วิเคราะห์ว่าข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการจัดฟัน ในมุมมองของแต่ละกลุ่มมีความแตกต่างกันหรือไม่ อย่างไร และอะไรเป็นช่องว่างของข้อมูลระหว่างกลุ่ม

1.5 คำจำกัดความที่ใช้ในการศึกษา

ช่องว่างของข้อมูลข่าวสาร (Information Gap) หมายถึง การให้ความหมายของข้อมูล ข่าวสารที่แตกต่างกันระหว่างผู้ส่งสาร และผู้รับสาร รวมทั้งการไม่ทราบข้อมูลของกันและกัน

การรักษาทางทันตกรรมจัดฟัน (Orthodontic Treatment) หมายถึง การรักษาทาง ทันตกรรมที่เป็นการแก้ไขความผิดปกติของการเรียงตัวของฟัน ให้กลับเข้าสู่ตำแหน่งที่ควรจะเป็น เพื่อให้การสบฟัน ระหว่างฟันบนและฟันล่าง มีความสัมพันธ์ที่ถูกต้อง ซึ่งจะมีผลดีต่อการบดเคี้ยว อาหาร สุขภาพของฟัน รวมทั้งเนื้อเยื่อรอบๆ ฟันด้วย นอกจากนี้ยังช่วยปรับรูปร่างของใบหน้าและ การยิ้มแลดูดียิ่งขึ้น ซึ่งผู้ที่ให้การรักษาจะต้องเป็นทันตแพทย์เท่านั้น

วัยรุ่นตอนต้น (Early Adolescents) หมายถึง ผู้ที่มีอายุอยู่ระหว่าง 12-15 ปี และกำลังศึกษา อยู่ในระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น

ทันตแพทย์ หมายถึง ผู้ที่จบการศึกษาทันตแพทยศาสตรบัณฑิต จากสถาบันซึ่งได้รับรอง จากทันตแพทยสภา และมีใบประกอบวิชาชีพทันตกรรม

ทันตแพทย์จัดฟัน หมายถึง ทันตแพทย์ที่ได้รับการศึกษาต่อเฉพาะทางจัดฟัน จาก มหาวิทยาลัยหรือสถาบันที่มีหลักสูตรอย่างน้อย 2 ปี และได้รับการรับรองจาก ก.พ.

1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการศึกษา

1.6.1 เพื่อเป็นแนวทางในการหาวิธีสื่อสารข้อมูลเกี่ยวกับการจัดฟันระหว่างทันตแพทย์ กับ กลุ่มวัยรุ่นอย่างเหมาะสม อันจะทำให้วัยรุ่นมีความรู้เท่าทันสุขภาพเกี่ยวกับการจัดฟันมากยิ่งขึ้น

1.6.2 เพื่อนำความรู้ที่ได้รับมาเป็นแนวทางในการพัฒนาการสื่อสารด้านสุขภาพเกี่ยวกับการ จัดฟันที่เหมาะสมกับกลุ่มวัยรุ่นต่อไป

1.6.3 เพื่อเป็นองค์ความรู้แก่ทันตบุคลากรผู้สนใจ ในการพัฒนางานทันตสาธารณสุขให้มีความเหมาะสมยิ่งขึ้น